

LAKIALOITE 91/2002 vp

Laki perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

PERUSTELUT

Sukupolvenvaihdos on yritysten jatkuvuuden kannalta usein yhtä riskialtista kuin uuden yrityksen perustaminen. Ongelmat liittyvät muun muassa rahoitukseen, verotukseen ja osaamisen siirtämiseen jatkajalle. Perheyriyten toiminta on myös vahvasti omistajayrittäjävetoista, ja osa asiakkaista saatetaan menettää omistajan vaihtuessa.

Perheyriyksiä katoaa sukupolvenvaihdosten yhteydessä siitä huolimatta, että näille myönnetään eräitä huojennuksia. Ikääntymisen vuoksi jatkajan etsiminen on ennusteiden mukaan ajankohtaista seuraavien 10 vuoden aikana noin 40 prosentille perheyriyksistä. Suurimpien piikkien voidaan odottaa alkavan vuodesta 2005, jolloin ns. suuret ikäluokat tulevat eläkeikään. Vaihdokset koskettavat yrityksen jatkumisen ohella sen työpaikkoja ja niiden jatkuvuutta. Jos vaihdoksia ei kyetä toteuttamaan hallitusti, toteutuu kaikkien kannalta huonoin vaihtoehto eli yritysten palveluiden ja työpaikkojen katoaminen.

Sukupolvenvaihdoksissa käytetään usein rinnakkain eri luovutusmuotoja, kuten kauppvoja, lahjoja sekä muita yritysjärjestelyitä, kuten suunnattuja anteja, jakautumisia jne. Verokysymykset liittyvät tuloverotuksen ohella osapuolten luovutusvoittoverotukseen, perintö- ja lahjaverotukseen ja varallisuusverotukseen. Joskus

joudutaan ottamaan huomioon myös varainsiirtoverotus ja kansainväliset verotusperiaatteet.

Sukupolvenvaihdoksissa yleisimmin sovellettuja säännöksiä on perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 55 §, jossa yrityksen arvon laskenta on muotoiltu yhteen sangen vaikeaselkoiseen momenttiin. Säännöksen tarkoituksena oli alun perin säilyttää maatalous- ja yritysvarallisuuden arvostuksessa varallisuusverotuksessa käytetty arvo antamalla anteeksi käyvän arvon ja verotusarvon välille jäävä vero. Verotusarvoihin kytetty huojennus on kuitenkin menettänyt alkupe- räisen merkityksensä verotusarvojen noustua lähelle käypiä arvoja, jolloin huojennettavaa veroa ei käytännössä synny.

PerVL:n 55 §:n 2 momentin mukainen huojennus lasketaan siten, että verosta annetaan anteeksi käyvän arvon ja sitä alemman varallisuusverotuksessa käytettävän verotusarvon välille jäävä vero. Kun periaate omaksuttiin vuonna 1979, se oli sangen edistysellinen, sillä verotusarvot olivat yleisesti vain pieni osa vastaavien erien käyvistä arvoista. Huojennuslainsäädäntö on kuitenkin menettänyt merkityksensä vuosien kuluessa verotusarvojen kohottua käytännössä lähelle käypiä arvoja. Näin on käynyt etenkin, kun osakkeiden verotusarvot alettiin 1990-luvulla määritellä yksinomaan yhtiön matemaattisen arvon pohjalta. Aikaisemmin nämä oli laskettu tuottoarvon ja substanssiarvon kes-

kiarvon perusteella. Kun laskelmissa siirryttiin vain substanssiarvoihin, verotusarvot nousivat erityisesti julkisesti noteeraamattomilla yrityksillä jyrkästi. Tämä on samalla merkinnyt, että maksuunpanematta jätettävää veroa ei käytännössä merkittävästi synny ja PerVL:n 55 §:n 2 momentin huojenus on vähin erin menettänyt tehonsa.

Säännös on myös kirjoitettu varsin tulkinnanvaraisesti ja sitä on pidetty sukupolvenvaihdoslainsäädännön vaikeimmin tulkittavana. Käypä arvo ja varallisuusverotuksen perusteella laskettava arvo vaihtelevat eri toimialoilla ja eri suhdannetilanteissa merkittävästi. Kokonainen verovuosi on esimerkiksi loppuvuonna toteutettavissa vaihdoksissa ollut selvästi liian pitkä ja epävarmuus käytettävistä arvoista — jo vahvistetuista tai vahvistettavista — on johtanut käytännön mutkikkaisiin ehdollisiin järjestelyihin. Vaikka asiasta on saatu hiljattain ensimmäinen KHO:n ratkaisu (KHO 2002:17) — verotusarvoksi perintöä tai lahjoitusta edeltävän tilinpäätöksen arvot — oikeusohje ei kata kaikkia tilanteita ja on myös lainsäädännöllisesti aukollinen, sillä ratkaisu tarkoittaa tosiasiallisesti verovollisuuden alkamisvuoden eikä tätä edeltäneen vuoden verotusarvojen käyttöä. Tulkinnallisen viittauksen poistaminen laista selkiyttäisi käytännön tilanteita.

Suomessa sukupolvenvaihdosten verotus on myös EU:ssa vasta julkaistun kansainvälisen tutkimuksen mukaan tällä hetkellä viidenneksi ankarinta. Vertailu tehtiin 17 valtion välillä, joihin EU-maiden lisäksi sisältyivät Norja ja Sveitsi. Puolet tutkituista maista ylsivät nollaverotukseen tai hyvin alhaiseen verotukseen. Suomen tason ylittivät Alankomaat, Kreikka, Norja ja Tanska.

Suomen aikanaan edistysellinen vuoden 1979 lainsäädäntö on siten menettänyt merkityksensä ja verotuskäytäntö on tehnyt sukupolvenvaihdosten verotuksesta selvästi ankaramman kuin huojenuslainsäädäntöä luotaessa. Varallisuusveroa määrittäessä perheyriyten omistajien varoiksi katsotaan nykyisin eräin edellytyksin 30 % yritysvarallisuuden arvosta. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta perintö- ja lahjaverotukseen. Ankarat verotus on omiaan tekemään sukupolvenvaihdoksista tilanteita, joissa koko yrityksen toiminnan jatkuvuus ja niin uudeksi yrittäjäksi ryhtyvän kuin yrityksen palveluksessa olevienkin henkilöiden työpaikat ovat vaarassa.

PerVL:n 55 §:n 2 momentin huojenuksen alkuperäinen tarkoitus palautuisi, jos aikaisemmin käytössä olleiden arvostusperiaatteiden vahvistettaviin olevan käytössä perintö- ja lahjaverotuksessa. Verotuksen kohtuullistamiseksi yritysomaisuuden arvostukseen tulee siksi perintö- ja lahjaverotuksessa soveltaa vastaavia huojenusperiaatteita kuin oli käytössä vielä vuonna 1993, eli ennen osakkeiden arvostusperiaatteiden muutoksia.

Teknisesti laskenta voisi myös tapahtua noudattamalla perintö- ja lahjaverotuksessa suoraan nykyistä varallisuusverotuksessa noudatettavaa yritysvarallisuuden arvostusperustetta 30 % omaisuuden arvosta, jolla tasolla arvot tosiasiallisesti olivat ennen perintö- ja lahjaverotuksessa sovellettujen verotusarvojen nousua.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 12 päivänä heinäkuuta 1940 annetun perintö- ja lahjaverolain (378/1940) 55 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 909/2001, seuraavasti:

55 §

— — — — —
Maksuunpanematta jätettävän veron osan laskemiseksi tämän lain mukaan määrätystä verosta vähennetään vero, joka perintöosuudesta tai lahjasta olisi määrättävä, jos maatilalla maatalousmaa, metsä, rakennukset, rakennelmat, koneet, kalusto ja laitteet samoin kuin muuhun yritykseen kuin maatalaan kuuluvat varat arvostettaisiin varallisuusverotuksessa noudatettujen periaatteiden mukaan. Maksuunpanematta jätettävän veron osan laskemiseksi varallisuusverotuksessa noudatettava arvo määritellään siten, että

— — — — —

sen suhde tämän lain nojalla määriteltävään arvoon vastaa enintään samaa suhteellista osaa kuin vuonna 1993 sovellettuja arvostusperiaatteita noudatettaessa. Näin saatu erotus tai, jos se on suurempi kuin 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun perintö- tai lahjaveron 850 euron yli menevä osa, viimeksi mainittu määrä jätetään maksuunpanematta.

— — — — —

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2003.

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 2002

Bjarne Kallis /kd
Jouko Jääskeläinen /kd
Päivi Räsänen /kd
Sakari Smeds /kd
Pertti Mäki-Hakola /kok
Marja-Leena Kemppainen /kd
Toimi Kankaanniemi /kd

Tero Mölsä /kesk
Ismo Seivästö /kd
Leea Hiltunen /kd
Leena Rauhala /kd
Mauri Salo /kesk
Hannu Aho /kesk
Pekka Kuosmanen /kok